

EGY KÖRMÖCZBÁNYAI NAGYKERESKEDŐ A XV. SZÁZADBAN.

Irta: KRIZSKÓ PÁL.

Az alábbiakban egy középkori nagykereskedő és bányabirtokos életrajzát bátorkodom az olvasó közönségnek bemutatni, a mennyire ezt a rendelkezésemre álló gyér adatok nyomán megírni képes voltam.

Vilhelmovics Szaniszló, vagyis — amint őt rendesen nevezték — Sztankó a neve. Apját Vilmosnak (Wilhelm) hívták és ezen keresztnevet Sztankónál már családnév gyanánt használják.

Született Besztercebányán, hol atyja élt,¹⁾ de mikor született, azt nem tudjuk. Midőn Sztankó először említetik, akkor már a körmöczbányai lakosok sorában látjuk.

V. László király ugyanis az egyik 1453-ik évben kiállított okmányában²⁾ azt mondja, hogy Sztankó Körmöczbányán már tizenkét évvel, tehát 1441 előtt egy belvárosi házat vett és hogy körmöczbányai polgár; más helyen pedig említi, hogy elődjeinek, tehát Zsigmond és Albert királyoknak is hiven szolgált.

Midőn tehát először találkozunk Vilhelmovics Szaniszlóval, akkor már a legelőkelőbb körmöczbányai polgárok sorában volt, mert csakis a legvagyonosabb emberek voltak képesek belvárosi házakat szerezni. Ilyen birtok nem csekély befolyást biztosított neki a közügyek vezetésére, de másrészt irigységre is szolgáltatott okot, s gyakran sok kellemetlenség kútforrásává vált.

Hogy Vilhelmovics azon időtájban valóban vagyonos ember vala, az azon körülményből is következtethető, hogy az említett királyi okmány tanúsága szerint, belvárosi házat kőből álló új épületekkel kibővítette s a régi faház helyén szilárd anyagból új és tágasabb házat építtetett, ami azon korban még nagy ritkaságok közé tartozott, mivel még nagyobb házakat, sőt úri lakásokat is csak *fából* szoktak készíteni.

1) Besztercebányai városi levéltár, 16. füzet, 17. szám: „ . . . Quod nos ardua nostra urgente necessitate impulsando famosum et honestum virum Stanislaum civem de Krembnicz condam filium *Wilhelmi de Bistricia* . . . ”

2) Körmöczbányai városi levéltár, 1. tomus, 51. fons, 2. fasciculus, 85. szám.

Maga a király is a köépületeket érdemül tudta be Sztankónak és ezeri érdemére Kőrmöczbánya város hatóságát is figyelmeztette.¹⁾

De Sztankónak épen vagyona s ebből folyó hatalma, másrésztől pedig virágzó kereskedése s — vállalatai után ítélve — szellemi túlsúlya, polgártársai irigységét annyira felköltötte, hogy valósággal üldözőbe vették s a város hatósága erőnek erejével azon mesterkedett, hogy Kőrmöczbányáról kiszorítsa. Addig, míg Kőrmöczbánya *Giskra* János hatalma s befolyása alatt állott, e törekvések eredménytelenek maradtak. Vilhelmovics, a kőrmöczbányai németekkel szemben tudott védekezni és folyton Kőrmöczbányán lakott; de helyzete László király trónra léptével sokkal nehezebb lett. A város tanácsa újra és nyíltan kikelt ellené s azon ürügy alatt, hogy Sztankó nem *német*, hanem *tót* születésű, a városból való kiköltözésre kényszerítette.²⁾

Sztankónak természetesen ez nem tetszett és legkevésbé sem volt hajlandó a városi hatóság akaratát teljesíteni. Látván azonban, hogy nem lesz többé képes magát a kőrmöczbányai németek ellen kellően megvédeni, panaszkodva fordult a királyhoz, védelme- és oltalmáért esedezve.

László király panaszának alapos megvizsgálását és az összes körülmények földerítését rendelte el és a midőn látta, hogy Sztankón a kőrmöczbányai németek csakugyan igazságtalanságot követtek el, számára Bécsben 1453. évi július hó 8-án egy külön okiratot állított ki, melyben a kőrmöczbányai hatóságnak szigorúan meghagyta, hogy Sztankót, ha a király kegyét elveszíteni nem akarja, azért, mert tót, ne zaklassa, kiköltözésre ne kényszerítse. Ellenkező esetben, ha Sztankót jövőben is bántanák, megparancsolta a főkamagrófnak, helyetteseinek és hivatalnokainak, hogy őt és összes jogutódait a városi hatóság részéről jövő bárminemű zaklatás, fenyegetés és sanyargatás ellen, vagy bármely más

1) U. o.: I., 51., 2, 86. — „ . . . Quod licet quidam Stanko Wylhelmowycz, inhabitator predictae nostre civitatis Crempniciensis, a tempore, cuius iam duodecima vel citra instaret annualis revolutio cum vestro scitu et voluntate quandam domum in circulo dicte civitatis nostre et vestri medio habitam emerit, pulcrisque edificiiis lapidum atque lignorum eandem restaurando seu decorando fulcierit . . .” — Ezen, jelenleg 33-ik összeírású számú ház most is fennáll és földszintjén, valamint első emeletének középső részeiben látható régi, domboru diszítványai, melyek angyal fejeket és fenyőtobozokat ábrázolnak, még majdnem teljes épek.

2) U. o. I., 51., 2., 85: „ . . . Tamen nunc ex inductione quorundam, quoddam odium contra ipsum Stanko habentium, asserentiumque ipsum fore Slavum, et non licere habitare in circulo memorate civitatis nostre, vos ipsum pro hac re, de predicta domo sua excludere, et id ut se ad alia loca moraturum transferret, artare nitentini . . .”

hatóság ellen, a rendelkezésükre álló teljes hatalommal védjék meg és támogassák. ¹⁾

Ez alkalommal a király Vilhelmovics Szaniszlót mint jó hazafit is kidicsérte, azt állítván róla, hogy mind neki és elődjeinek, mind az országnak békében és háborúban egyaránt sokféle hű és hasznos szolgálatot tett. ²⁾

E keményhangú királyi parancs, a körmöczbányai németekre s a város tanácsára nagy hatással volt, mert nyíltan ellene tenni senki sem mert s így Sztankó legalább egy bizonyos időn át békében élt és egész idejét s erejét vállalatainak szentelhette. De a körmöczbányaiak még sem nyughattak s ha a városból való kiköltözésre többé egyenesen nem is kényszerítették, alattomban folyton arra törekedtek, hogy ott tartózkodását minél inkább megnehezítsék s így attól elkedvetlenítsék.

E célból Vilhelmovics kereskedése, bányászata és fekvőségei után oly adónemeket vetettek ki, aminőkkel más körmöczbányai polgárt soha sem terheltek.

Sztankó e bánásmód ellen lépten-nyomon védekezett, a mennyire csak tudott. Végre azonban látván, hogy az egész várossal egyedül örökké nem küzdhet és polgári jogait sikeresen meg nem védheti, a védelem kieszközlése végett megint a királyhoz folyamodott. Folyamodványát ekkor már több, a királyi udvárnál nagy befolyással bíró főúr is pártolta s hathatósan támogatta, s nem eredménytelenül.

V. László király Budán 1456. évi december 11-én részére új rendeletet állíttatott ki, melyben Körmöczbányának Sztankóval szemben folytatott eljárását újra keményen rosszalta s a város tanácsát szigorúan intette, hogy Vilhelmovics Szaniszlót és összes örököseit s utódait nem csak belvárosi házában békés birtokában ne háborgassa, hanem más körmöczbányai polgárok által fizetni nem szokott adókkal se terhelje és zaklassa, máskülönben a király kegyét elvesziti s a főkamagróf, valamint összes hivatalnokai kötelesek lesznek Sztankó segítségére s védelmére kelni. ³⁾

¹⁾ U. o.: „... ut ipsi ... eundem Stankonem ac suos heredes . . . contra vos et alios quoslibet illegitimos impeditores protegant, tueantur et defendant. . . .“

²⁾ U. o. „Verum quia, uti didicimus, annotatus Stanko condam nostris progenitoribus, atque hiis guerrarum nunc dante deo sedatarum temporibus, nostre maiestati et sacri regni nostri Hungarie corone, cum omni fidelitatis constantia, grata et accepta exhibuit servitia . . .“

³⁾ U. o, I., 51., 2., 86.: „ . . . Quocirca vestre fidelitati firmissime precipimus, et aliud habere nolentes, mandamus, quatenus annotatum Stankonem concivem vestrum, ac suos heredes, contra formam prémissae nostre gratie, in pretacta sua domo quovis quesito colore, minus iuste, et indebite impedire, molestare et perturbare, aut ad aliquam ampliorém solutionem, seu contributionem, ultra alios concives vestros faciendam artare, compellere, vel astringere nullatenus presumatis, nec siliis ausi modo aliquali . . .“

Ezen második királyi parancs, valamint azon körülmény is, hogy Sztankó, Jung Egyed előkelő besztercebányai polgárnak, Ágnes nevű özvegyét nőül vette s ily módon családja legalább is félnémletté lett, végre megszerezte neki a kívánt békét. A körmöcziek azóta nemzetisége miatt többé nem bántották, egyenjogú polgártársukká azonban sohasem ismerték el. Nem engedték meg neki például a borkereskedést s a bormérési jog gyakorlását, ami a körmöczbányai belvárosi polgároknak tetemes hasznot hajtott s legbecsesebb kiváltságaik egyikét képezte. Csak halála után, özvegye élvezhette a bormérési jogot.

Maga Sztankó főleg — a mint a meglevő okmányokból kipuhatolható — *posztó- és fakereskedéssel*, valamint *bányászattal* és a mellett *nagyobb pénzüsszegek kikölesönzésével* foglalkozott, tehát úgyszólván *banküzletet* is folytatott és e működésével, számos előkelő főúrnak és más megszorult embernek jó szolgálatokat tett.

Mint bankárral az 1454-ik évben találkozunk vele, midőn ez évi december 22-én Jung István, előkelő besztercebányai polgárnak, 300 magyar forintot vagyis aranyat kölcsönzött és tőle ezen összegről szóló rendesen kiállított kötvényt nyert, melynek erejénél fogva Podlavicze és Major nevű zólyommegyei két falut zálogba kapta. ¹⁾ Ezen adósságot későbbben nem maga Jung, hanem Besztercebánya városa törlesztette és pedig 1457. évi június hó 8-án akkép, hogy ama határában fekvő két falut magához váltotta, nem akarván türni, hogy a nem német Sztankónak a város területén akármi czímen birtoka legyen. ²⁾

Egy másik eset, melyben Sztankó mint hitelező szerepel, 1457-ik évből ismeretes. Ez évben ugyanis Sztankó, a flórenczi eredetű Noffry János és Bardo, bajmóczy várurak számára nagymennyiségű posztót szállított, s ezek 1457. évi ápril hó 19-én készpénz helyett 300 aranyforintról szóló adóslevelet adtak neki, elzálogosítván Sztankónak, Nyitra megyében fekvő Kriegerháj másként Handlova nevű falvukat. ³⁾ Ezen adósságukat azonban a rendes időben törlesztették.

¹⁾ Besztercebányai városi levéltár: 8. füzet, 7. szám.

²⁾ U. o.: 8., 6.

³⁾ U. o. 16., 17.: „ . . . iuxta tali conditione, si nos aliquo modo ipsos trecenos florenos auri Ungaricales prenominato Stanislao aut suis ad id deputatis in ipso die beati Martini plenariter, ut premissum est, solvere nequireremus aut ad effectum realem non deduceremus, extunc modis omnibus sine omni contradictione possessionem nostram utpote villam Krikershaw alias Krikarat cum omnibus proventibus, redditibus, usibus, collectis, datiiis, emolumentis, iuribus et omnino in hac parte nichil exempto vigore presentium titulo pignoris incaminatam et inpignoratam eo facto tenendi, habendi, possidendi, gubernandi, in ipso usus suos convertendi tamdiu, quousque nobis facultas suppetet redimendi et semper sine omni preiudicio sepe-dicti Stanislai et suorum. . . .“

A Noffryak, Sztankó pénzét több ízben vették igénybe. Utólszor Noffry Bardo 400 aranyforintnyi kölcsönt kapott tőle s azon ürügy alatt, hogy fizetni akar, kicsikarta Sztankótól kötelezvényét és magánál tartotta addig, míg elhalálozott, a nélkül, hogy adósságát törlesztette volna. Sztankó e tetemes összeg visszafizetését most, Noffry Adalbert, Imre és Onofrius: a boldogult Bardo fivéreitől s egyszersmind örököseitől követezte, de ezek a pénz megtérítését egyszerűen megtagadták, minek következtében Sztankó a nyitrai káptalan előtt óvást emelt és per útján igyekezett pénzét visszanyerni. ¹⁾

Sztankó adóssai között kisebb emberek is például: Loczner Pál, handlovai örökös bíró is említettik. Ez és Mátyás nevű veje, Sztankónak 1463. évi július hó 13-án 120 vörös magyar forintot fizettek, a handlovai örökös bíróságon fekvő teher részbeni törlesztése fejében. ²⁾

Nagyban üzött *posztókereskedéséről* már az említett eset is tanuskodik, midőn t. i. Sztankó a Noffryaknak nagy mennyiségben szállított posztót. A körmöczbányai városi levéltárban egy okirat van, ³⁾ a mely szerint Sztankó: Geile Péter, *boroszlói* kereskedőnek 1459-ik év óta posztóért és halakért 350 aranyforinttal tartozott. Sztankó tehát mint kereskedő, Boroszlóval is összeköttetésben állott, s onnan posztót, heringhalat (Häringe) és bizonyosan egyéb árucikkeket is hozatott.

Bányászatára és rézzel való kereskedésére nézve: a Noffryak ellen 1470-ben emelt óvása vet némi fényt. Sztankó a nyitrai káptalan előtt ugyanis előadta, hogy az 1440—50-es években Noffry Bardo beleegyezésével, Bajmócz várába, mint biztos helyre 200 mázsa rezet 900 aranyforintnyi értékben letéteményezett, ezt azonban Noffry az ő tudta és beleegyezése nélkül, sőt akarata ellenére óvári és liptó-szent-miklósi

¹⁾ U. o.: 6., 24.— „ . . . , insuper prefatus Stanislaus protestans temporibus in eisdem — azaz még a huszitaháborúk korában — quadringentos florenos auri predicto condam Bardo Onoffry — az óvás 1470-ik évből való — pro quodam suo populo expediendo ad literas suas sub suo sigillo emanatas accommodasset. Tandem idem Bardo Onoffry ad fidem suam Christianam talismodi suas literas ab eodem Stanislaio repetivisset, quas etiam eidem concessisset, quibus literis ipse condam Bardo pro se receptis nec literas easdem nec etiam prescriptos quadringentos florenos peramplius reddere et restituere curasset et nec prefati fratris sui ad presens reddere curarunt potentia mediante . . .“)

²⁾ Körmöczbányai városi levéltár, I. tomusának Iymbusa. Itt van elhelyezve Sztankó által az említett összegről szóló, német nyelven kiállított és Sztankónak gyűrűs pecsétjével ellátott nyugta.

³⁾ U. o., I, 37, 1; ⁶⁰/₆₁. Ez a boroszlói tanács által 1470. évi augusztus hó 6-án kiállított bizonyítvány, mely szerint Sztankó Geile Péternek, boroszlói kereskedőnek, tizenegy év előtt „vor Gewant vnd fischerrey firdehalphundert guldin“ tartozott.

Pongrácznak adta át s a réz értékét se Pongrácz, sem pedig a Noffryak meg nem térítették.¹⁾

Valjon voltak-e Sztankónak *saját rézbányái*, ki nem puhatolható, hogy azonban Besztercebánya vidékén rézbányákat zálogban tartott és azokat mivelte, azt a már említett óvásból is tudjuk, mely szerint János, váradi püspök az ő zálogos rézbányáit hatalommal elfoglalta s bitorolta.²⁾

Ugy látszik azonban, hogy Sztankó legnagyobb és legkiterjedtebb üzleti ágá és foglalkozása a *fakereskedés* volt, ami aztán nagy mérvben támogatta s elősegítette üzletének felvirágzását.

Kereskedelmi főútja a *Garam folyó* volt. Tutajai a Garamon s az azokon még tovább szállított egyéb árucikkei a Dunáig, majd a Dunán egészen Budáig úsztak. Vilhelmovics Szaniszló már négyszáz év előtt nagyobb szabású fakereskedést üzött.

A kereskedéshez szükséges fát a Garam mindkét oldalán elterülő erdőségekből kapta és úgy látszik, hogy addig, míg közte és Körmöczbánya között, a fentebb említett viszálykodások tartottak, a Körmöczbányához közelebb fekvő garamvölgyi erdőterületeket már nagyobb részben kihasználta, mert barátjai és főrangú pártfogói közvetítésével, László királyhoz folyamodott, hogy a szükséges fát ezentul a breznóbányai erdőségckből vehesse.

László király beleegyezett kérelmébe s 1457. évi márczius hó 25-én Budán erről egy külön kiváltságlevelet állított ki számára. E kiváltságlevelében Sztankónak és örököseinek megengedte, hogy a Breznóbánya határában fekvő királyi erdőségekben, a kereskedéséhez szükséges fát ingyen vág hassa és azt más kereskedelmi czikkekkal együtt a Garamon egészen Budáig usztathassa. A király egyszersmind mindazon

²⁾ Besztercebányai vár. lev. 6., 24. „ . . . Preterea temporibus disturbiorum proxime transactorum ipse protestans certam massam cupri utpote ducentos centenarios cupri in valore noningentorum florenorum se extendentem condam egregio Bardo Onofry de Baymocz, tanquam ad manus fideles suum ad castrum Baymocz vocatum pro tutiori conservatione et custodia assignasset, nescitur tamen quibus respectibus idem Bardo Onofri ductus, centenarios cupri de suo castro predicto condam magnifico Pangraco de Sancto Nicolao extradidisset, per hoc ab eodem protestante omnimode alienando, nulla satisfactione de eisdem ipsi protestandi impensa, nec egregii Albertus, Emericus et Onofrius Nyffor fratres sui de eiusmodi protestanti aliquam solutionem et satisfactionem impendere ad presens curarent . . .“

¹⁾ U. o. „ . . . Quomodo reverendus dominus Johannes episcopus Varadiensis ex quorundam inductu non sano consilio, quandam fodinam cupri in Novizoljo habitam et ipsum protestantem in magna summa florenorum auri titulo pignoris concernentem ex manibus eiusdem protestantis absque via omnis iuris occupasset, occupatamque pro suo libitu teneret et fructus eiusdem perciperet, nullo penitus de dicta summa florenorum auri eidem protestanti impensa satisfactione . . .“

földesuraknak, kiknek birtokai a Garam partján feküdtek, meghagyta, hogy Sztankót és embereit a szabad tutajozásban semmi szín alatt se háborgassák, sőt hogy Sztankó tutajainak a Garamon létező gátakat is amikor erre szükségük lenne, megnyithassák és végül, hogy Sztankótól vagy embereitől se vámot, sem pedig bármi néven nevezendő taksát követelni ne merjenek.¹⁾

V. László király halála után alighogy Mátyás király lépett a trónra, Sztankó azon igyekezett, hogy kiváltságait az új király is jogosoknak és érvényeseknek ismerje el és erősítse meg. E végből főhatalmazta Zsaskovszky János mestert, baccalaureátus orvost, zsolnai lakost,²⁾ hogy László király 1456. és 1457-iki kiváltságainak megerősítését eszközölje ki, ami Zsaskovszkynak sikerült is, mert Mátyás király 1459. évi márczius hó 5-én a kiváltságleveleket helybenhagyta és Sztankónak kiszolgáltatta.³⁾

Rövid idő múlva ugyancsak Mátyás király Vilhelmovics Szaniszlónak még egy, 8 örlő köre berendezett kincstári *bányamalmot* is ajánlódékozott; az erre adománylevél Budán 1459. évi április hó 29-én állíttatott ki.⁴⁾

1) Korm. vár. levéltár: I, 51, 2, 86. „... ut ipse et dicti sui heredes, perpetuis futuris temporibus in nemoribus nostris regalibus, ad civitatem nostram Breznam pertinentibus, ligna secare, ac ea cum aliis rebus mercimonialibus, a dicta civitate nostra Brezna, super fluvio Gron, et Danobio (igy!) huc ad civitatem nostram Budensem vendendi causa, absque aliquali solutione, tributū et thelonii, ducere valeat atque possint...“

2) U. o. „... Quod fidelis noster venerabilis Johannes Zaskowsky de Sitina arcium liberalium magister, et facultatis medicine baccalarius...“ szól róla Mátyás király.

3) U. o.

4) U. o. I, 51, 2, 87. Nagyon ritkán találunk királyi kiváltság- vagy egyéb leveleket oly bevezetéssel ellátva, mint a minővel ezen adománylevél díszlik; hiszem tehát, hogy nem lesz érdektelen a bevezetés sorainak szó szerinti közlése e helyen sem. Hangzik pedig következőképen: Relatio Johannis Thwz de Lak. Nos Mathias dei gratia rex Hungarie Dalmatie Croatiae etc. significamus tenore presentium quibus expedit universis, quod cum regalis cure ea esse debeat precipitatio, ut singulos fideles benivolentia regia liberalitate attrahat et inclinatos sibi condigna retributione prosequatur. Illis tamen propensius afficiatur, quos in fide constantes, fidelitate integros et in omni opere virtutum prestantiores cognoverit. Sic enim regum glorificabitur discretio et subditorum animus ad virtutum opera velut incentivo quodam accentetur. Hoc igitur respectu consideravimus integram fidem atque multimoda obsequia fidelis nostri dilecti prudentis viri Stanislai Wilhelmowicz civis civitatis nostre Crempniciensis, que ipse maiestati nostre ab eo tempore, quo regimen et gubernaculum huius regni nostri deo nobis propitio feliciter accessit, dicta quoque civitas nostra Crempniciensis inter alias civitates nostras et regnicolas debitam obedientiam ac fidelitatem nobis ut regi Hungarie fecit et iuravit, in rebus et negotiis nostris in illa civitate nostra et alias in partibus illis regni nostri occurrentibus, semper fideliter et constanter indefessa sollicitudine non parcendo persone laboribus sumptibusque suis impendit...“

Ezen adománylevél szerint, Sztankó mint hazája és királya körül érdemeket szerzett férfit, az ugynevezett Slagagovszky-féle bányamalmot kapta,¹⁾ amely azelőtt a kamara részére, a bányabirtokosoktól bányaadó (urbura) czíme alatt befolyt érczek fölapisítására s földolgozására szolgált. A király Sztankó bányamalmát egyszersmind, minden bányamalomadó alól is fölmentette, noha azt a Körmöczbányán létező többi bányamalmok fizetni kötelesek voltak.

Az ajándék első pillanatra jelentéktelennek látszik ugyan, ha azonban figyelembe vesszük azon körülményt, hogy Körmöczbányán ez időben 4 kövel bíró bányamalmok épen oly értékben adtak és vétettek, mint a legdrágább belvárosi házak, kitűnik, hogy Mátyás király ezen adománya ritka értékes volt.

Hogy mekkora bányatelkeket birt Sztankó Körmöczbányán, arra nézve adatokat nem találtunk, de bányabirtokait fel kell tételeznünk, mert mire lett volna neki akkora bányamalom, ha az abban öröklendő érczek nem állottak volna rendelkezésére.

A fentebb említett adománylevelet aztán Mátyás király 1465. évi július hó 17-én²⁾ ünnepélyes alakban is megújította.

Ekkép növekedett folyton Sztankó vagyona és ezzel karöltve befolyása is, melynek következtében magának, a magasabb körökben is sok jó barátot és pártfogót szerzett.

Igy Vitéz János esztergomi érsek 1470. évi február 4-én kelt okiratával Sztankót azzal a joggal ruházta fel, hogy Garam-Szent-Kereszten vagy házat vehessen, vagy pedig valamely üresen álló kuriális telken házat építhessen, továbbá hogy vagy a Garam vizén, vagy a Lutila patakon örlő malmot állíthasson fel, halastavakat csináltasson és 360 holdnyi területet vásárolhasson s mindezeket örökös joggal élvezhesse, és végül Sztankót, örökösait és jogutódait bármi néven nevezendő földesúri adó alól fölmentette.³⁾

¹⁾ U. o. „Nolentes itaque prefatum Stanislaum veluti benemeritum irremuneratum preterire, eidem Stanislao id gratiose duximus annuendum et concedendum: ymo annuimus et concedimus per presentes, ut ipse quoddam molendinum nostrum regale Slagagowsky nuncupatum cum octo lapidibus molaribus, ad urburas pertinens supra molendinum ecclesie eiusdem civitatis nostre Crempniciensis, sub semita quadam ultra eandem civitatem nostram adiacens iam a pluribus annis desertatum reedificare reedificatumque tandem ipse et sui heredes ac posteritates universi instar aliorum iurium suorum perpetuis semper successivis temporibus universis tenere habere et possidere valeant atque possint . . .“

²⁾ U. o., I, 51, 2, 88.

³⁾ U. o., I, 51, 2, 89. „Nos Johannes archiepiscopus Strigoniensis locique eiusdem comes perpetuus primas Hungarie et apostolice sedis legatus natus memorie commendamus per presentes, quod consideratis servitiis et servitorum

Vilhelmovics Szaniszlónak vagyona és tekintélye gyarapításához nem csekély mértékben járult azon körülmény is, hogy ama Jung nevű, dúsgazdag és előkelő besztercebányai családdal rokonsági összeköttetésbe lépett. Eleinte csakis üzleti viszonyai hozták azzal sűrűbb érintkezésbe, majd aztán Ágnest, Jung illetve Berg Egyed özvegyét nőül vevén, házassága révén még nagyobb vagyon birtokába jutott, mely azonban később sok gondot és kellemetlenséget okozott neki.

Már 1465-ben is baja volt, midőn Ágnes felesége a turóczi konvent előtt óvást emelt az ellen, hogy besztercebányai birtokait apósa, Jung István, Ernst János és Mühlstein Vitus, budai polgároknak 6200 aranyforintért örök áron eladta.¹⁾ *Ernst* és *Mühlstein* az óvást figyelmen kívül hagyván, az egész Jung-féle birtokot lefoglalták, annak daczára, hogy annak felerésze Ágnest és gyermekeit örökség czimén illette, s ez által Sztankót és nejét újabb óvás emelésére kényszerítették. Ezen óvás szintén a turóczi konvent előtt 1466. április 28-án emeltetett és Ágnes maga és gyermekei nevében mind az eladott jószágok, mind pedig az esetleges királyi jóváhagyás ellen tiltakozott.²⁾ Ugyanezt az óvást július 12-én a nyitrai káptalan előtt is megtette.³⁾ De ennek se lett semmi eredménye. Ernst a jószág jövedelmeit tovább élvezte. Sőt a midőn Ernst János, akkor már mint királyi tárnok, előbb Besztercebányát, azután pedig Körmöczbányát is meglátogatta, itt Vilhelmovics Szaniszlót maga elé idézvén, őt azonnal fogságba vetette s csakis 1000 darab

gratuitis meritis prudentis et circumspecti Stankonis civis civitatis Crempniciensis et maxime intuiti servitorum suorum, que nobis imposterum exhibere promisit, unum fundum curie, quem ipse in facie possessionis nostre Keresthuur, vel pretio emere, vel in loco deserto et edificis destituto erigere maluerit. simul cum terris arabilibus pratis, fenetis ac aliis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ad dictum fundum curie iuxta consuetudinem dicte possessionis nostre pertinentibus duximus libertandum et libertamus in perpetuum eximentes dictum Stankonem ipsiusque heredes ab omnibus taxis et datii ordinariis, ymmo libertamus et eximimus; insuper quia idem Stanko in facie dicte possessionis nostre Keresthuur optima domorum edificia facere promisit, ideo nos hoc respectu utque idem ad opulentiorum statum pervenire possit annuimus ei ubicunque in fluviis nostris Garan vel Luuthyna (igy!) molendinum erigere, vel piscinam parare terrasque arabiles etiam ad tria aratra pro usu suo et sustentatione domus sue pretio comparare maluerit, habeat facultatem emendi, comparandi et disponendi; quibus ipse et heredes sui universi sine preiudicio aliorum nostrorum in districtu Keresthuur commorantium imperpetuum libere uti et gaudere possint, ipsumque Stankonem a solutione tributii in locis tributorum nostrorum, per officiales nostros exemptum haberi volumus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante . . .“

1) Besztercebányai városi levéltár, 6, 19. Az óvás 1464. évi december hó 21-én emeltetett.

2) U. o., 6, 21.

3) U. o., 6, 22.

aranyból álló váltságösszeg lefizetése után bocsátotta szabadon. Mindez az 1470. év második felében történt, amint ezt Sztankó az ugyanazon évi november hó 9-én a nyitrai káptalan előtt emelt óvásában elbeszélte.¹⁾ Így tehát Sztankónak, a neje birtokai még szabadsága elvesztését is okozták.

Nem csekély gondot és fáradságot okozott neki az a pör is, a mely Jung Borbála öröksége miatt keletkezett és 1468. évi július hó 8-án az esztergomi szentszék előtt vette kezdetét. Jung Borbála: Egyed leánya fiatal korától kezdve a veszprémi egyházmegyéhez tartozó Nyulakszigetén, a mai Margitszigeten²⁾ levő kolostorban mint apáca élt és elhalt. Halála után a kolostor főnöknője azt követelte, hogy Sztankó és neje Ágnes, Borbála örökségét adják oda a kolostornak, mert állítólag Borbála azt végrendeletileg annak adományozta. Sztankó és neje a kolostorfőnöknő ebbeli fölszólítását figyelembe nem vették, miért is Miletinczi Antal a kolostor ügyvéde őket az esztergomi szentszék elé pörbe idézte. Antal panászlevele a Jung-család *mesés gazdagságát* állítja elének. E szerint Jung Egyed, a kinek három gyermeke volt: névszerint Péter, Borbála és Zsófia, körülbelül 50,000 aranyforintra becsült vagyont hagyott hátra és hogy ezen vagyonból Sztankó és neje Ágnes Besztercebányán: egy *palotát*, vagyis kőből épült és két fából álló, a szolgáló személyzet lakásául szánt, belvárosi házat, azonkívül a besztercebányai határban majdnem 300 holdat kitevő rétet és szántóföldet, továbbá készpénzben 20,000 aranyforintot, 24 drb. ezüst kelyhet és serleget, melyeknek értéke 400 aranyforintra becsültetett, 12 ezüst palástot 200 aranyforint értékben, 12 ezüst kanalat 200 aranyforintnyi értékben, 2 ágyra való ágyneműt 200 aranyforintnyi értékben és végre 4 kocsit hat jó lóval 16 aranyforintnyi értékben, valamint egyéb a Jung-féle házban lévő és körülbelül 3000 aranyforintnyi értéket képviselő butort és ingóságot eltulajdonítottak.³⁾

1) U. o., 6, 20. „... Quomodo egregius Johannes Ernsth thesaurarius regie maiestatis, nescitur quo motivo ductus, pridem veniens versus partes Novizolii, domum et curiam ac quandam fodinam argenti, necnon quoddam allodium in dicto Novizolio habitas, ac plures possessiones Podlavicza resque et bona nonnulla, ad magnam quantitatem florenorum auri se extendentes ipsorum protestantium pro se ipso vi et potentialiter occupasset et usurpasset, his minime contentus, prefatum Stanislaum Vilhelmovicz civem civitatis Cremniciensis, in eadem civitate Krembnicz ad se accersitum captivari fecisset, et tamdiu donec ab eodem Stanislao mille florenos auri extorsisset, de huiusmodi sua captivitate non emisisset potentia mediante in preiudicium et dampnum ipsorum exponendum grave et manifestum...“

2) Kőrm. vár. lev. I, 25, 1, 11. „... in insula leporis comitatu Veszprémiensi...“

3) U. o. „... unum bonum palatium seu domum lapideam versus theatrum dicti oppidi Nevisoliensis respicientem interque domos discreti ac providi virorum Jacobi presbyteri Junk dicti ab una, ac Nicolai Plath partibus ex altera sitam et

A Jung-féle roppant vagyonnak mégis Vilhelmovics Szaniszló lett ura, mert a szentszék 1469 október 5-én azt neki ítélte oda s örökjogon adta át, Annát, a kolostor főnöknőjét pedig örök hallgatásra ítélte.

Nem tudjuk, hogy meddig élvezte e vagyont Sztankó. Utolsó ténykedései, melyek az okiratokban említettnek, a fogsága miatt Ernst ellen 1470. november 9-én, a birtokbitorlás miatt János váradi püspök ellen s az elidegenített posztó, valamint a kicsikart 400 aranyforintnyi kötvény miatt Noffry Bárdo örökösei ellen emelt óvásai voltak; ezóta semmi hír sincs róla. Gyermekei aligha lehettek; mivel azok soha sem említettnek. Csak özvegye Ágnes élte túl Sztankót és elhalálózása után a körmöczbányai hatóságtól borkereskedési s bor- és sörkimérési jogot nyert és ezzel élete fogytáig foglalkozott.

Vilhelmovics Szaniszló korának érdekes alakja. Jelentéktelen család sarja, születésére nézve tót, foglalkozására kereskedő, társadalmi állására egyszerű polgár, az őt gyűlölő s folytonosan ellene törő körmöczbányai és besztercebányai büszke s hatalmas németekkel szemben örökös hadi lábón áll. Se régi nemesi származással, sem pedig öröklött gazdagsággal nem dicsekedhetett, hiszen atyjáról csak azt tudjuk, hogy Vilmosnak nevezték, és hogy Besztercebányán lakott, tehát elég jelentéktelen ember volt és Sztankó mégis ily roppant vagyont, befolyást és tekintélyt szerzett magának. Nem voltak jobbágjai és nem szokott valami „vár“-nak nevezett rablófészekből ragadozó madár vagy éhes farkas gyanánt kitörni, hanem száz meg száz embert látott el békés munkával s azoknak tisztességes keresetet nyújtott s működése egész vidékekre nézve áldást hozó lón. Megérdemli, hogy emlékezete kulturánk történetében is meg legyen örökítve.

---

habitam, necnon duas alias domos ligneas eidem palatio seu domui predictae versus septemtrionem immediate iunctas et ad usum iobagionum seu inquilinorum communiter deputari solitas etc. trecenta citraquè vel ultra iugera terrarum arabilium et foeneti intra territorium pretacti oppidi Novisoliensis sitas et adiacentes. atque viginti millia florenorum auri in parata pecunia, viginti quatuor cuppas et stiphos argenteos, quadringentos florenos auri, duodecim talaria argentea ducentos florenos auri, ducenta coclearia totidem florenorum, apparatus egregios et nobiles ad duos lectus requisitos sufficientes ducentos florenos auri, quatuor currus cum sex equis bonis sedecim florenorum citraque vel ultra valentes aliaque universa et singula bona mobilia et clenodia domus pretacti condam Egidii ad tria millia florenorum auri semper salvo pretium se extendentes occuparunt . . .“